

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi kapsamında bir animasyon anlatı:

“Evliya Çelebi: Ölümsüzlük suyu”

Ayhan Kılıç

MEB HBÖGM, Açık Öğretim Lisesi

Öz

İşitsel ve görsel bir dil öğretim materyali olarak animasyon filmleri, günümüzün popüler kültürünü ve sanatını yansıtmaya dışında toplumların duygu, düşünce ve estetik yapılarına da ayna tutmaktadır. Bu bağlamda araştırmada Türk kültürüne ve tarihine özgü birçok öğeyi içinde bulunduran “Evliya Çelebi: Ölümsüzlük Suyu” adlı animasyon filmi, Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi kapsamında analiz edilerek değerlendirilmiştir. Ayrıca araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden “doküman analizi” yöntemi benimsenmiştir. Yine araştırmada, Türkçe altyazı seçeneği olan 2014 yılı yapımı “Evliya Çelebi: Ölümsüzlük Suyu” adlı animasyon filminin, yabancılarla Türkçe öğretirken yararlanabilecek önemli bir görsel ve işitsel materyal olabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Bu kapsamda araştırmanın, özellikle yabancı dil olarak Türkçe öğretimindeki öğretim materyali sorununun çözümüne katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: Evliya Çelebi: Ölümsüzlük suyu, animasyon filmi, yabancı dil olarak Türkçe öğretimi.

An animated narrative within the scope of teaching turkish as a foreign language: “Evliya Çelebi: The Water of immortality”

ABSTRACT

As an auditory and visual language teaching material, animation films mirror today's popular culture and art, as well as the emotions, thoughts and aesthetic structures of societies. In this context, the animated film "Evliya Çelebi: Immortality Water", which contains many elements specific to Turkish culture and history, was analyzed and evaluated within the scope of teaching Turkish as a foreign language. In addition, the "document analysis" method, one of the qualitative research methods, was adopted in the research. Again, in the research, it was concluded that the animated movie "Evliya Çelebi: Immortality Water", produced in 2014, which has a Turkish subtitle option, can be an important visual and audio material that can be used while teaching Turkish to foreigners. In this context, it is thought that the research will contribute to the solution of the teaching material problem, especially in teaching Turkish as a foreign language.

Key Words: Evliya Çelebi: Water of immortality, animated film, teaching Turkish as a foreign language.

Yazara ait bilgiler:

¹Müdür Yardımcısı, MEB HBÖGM Açık Öğretim Lisesi, ayhankilic1980@gmail.com, ORCID No: 0000-0003-2829-6803.

Atıf için;

Kılıç, A. (2022). Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi kapsamında bir animasyon anlatı: “Evliya Çelebi: Ölümsüzlük suyu”. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi (ESTÜDAM) Eğitim Dergisi*, 7(2), 62-75.

Giriş

İnsanlar arası iletişimin ve etkileşimin yegâne kaynağı olan dil, Banguoğlu (1990) tarafından insanların meramlarını anlatmak için kullandıkları bir sesli işaretler sistemi olarak tanımlanmaktadır. Yine bu bağlamda Türk Dil Kurumu (2022) güncel Türkçe sözlüğünde dil; insanların düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma ve lisan olarak açıklanmıştır. Yine Demirel (1999) dili; seslerden oluşan bir sistem, bir iletişim ve düşünme aracı olarak nitelendirmiştir. O halde dil, bir anlamda insanı insan yapan ve insanı diğer canlılardan ayıran en temel özelliklerdendir. Ayrıca insanların diğer insanlarla ve toplumlarla iletişim içerisinde olabilmesine de olanak sağlamaktadır. Dolayısıyla dil, insanoğlunun yalnız onu konuşabilmesi ve düşündüğünü başkalarına iletebilmesi demek değildir. Dil dediğimiz şey aslında insanın gözüdür, beynidir; yani düşüncesi ve ruhudur (Aksan, 2003). İnsana dair en önemli iletişim araçlarından biri olan dil, dili kullanan bireylerin ve içinde barındığı toplumların şekil verdiği bir olgudur (Büyükkantarcioglu, 2003). Dolayısıyla yapılan araştırmalar, toplumlara özgü bir olgu olarak dilin ilk olarak anne karnında öğrenildiğini ortaya çıkarmıştır. Ayrıca yapılan başka bir araştırma sonucunda anne karnında iki dil duyan bebeklerin, annenin ana diline karşı tepkide bulunduğu ve her ne kadar bilinçli olmasa da dil farkındalığı oluştuğu tespit edilmiştir (University of Washington, 2022). Bu durum bir olgu olarak nitelendirilen dil kavramına, ana dili kavramı adı altında yeni bir bakış açısı kazandırmaktadır.

Türk Dil Kurumu (2022) güncel Türkçe sözlüğünde ana dili kavramı; çocuğun ailesinden ve içinde yaşadığı topluluktan edindiği dil olarak betimlenmektedir. Aksan'a (1990) göre ana dil kavramı ise başlangıçta anneden ve yakın aile çevresinden, daha sonra da ilişkili bulunan çevrelerden öğrenilen, insanın bilinçaltına inen ve bireylerin toplumla en güçlü bağlarını oluşturan dil olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda ana dili, bireylerin yaşadıkları toplumlara uyum sağlamalarını kolaylaştıran ve üyesi olduğu topluma aidiyet duygusuyla bağlanmasını sağlayan dildir. Öyle ki Chomsky de (1965) ana dilini edinim süreci içerisinde olan her bir bireyin o dilde hangi yapıların bulunduğunu, bu yapıların birbirleriyle ilişkilerinin hangi kurallara göre tanımlandığını bilerek farklı bir dilin kendi ana dili olup olmadığını ayırt edebildiklerini söylemektedir.

Alman filozof Heidegger (1998) dili, insanın evi olarak tanımlarken Kaplan (2001) da Heidegger gibi dili, bir milletin duygu ve düşünce hayatının yegâne barınağı olarak nitelendirmiştir. O halde bir milletin duygu ve düşünce hayatının bir yansıması olan dil, aynı zamanda o milletin kendini anlatma biçimidir. Çünkü her millet öz dilini kendi kültür ve medeniyet seviyesine, kendi ihtiyaçlarına ve dünya görüşüne göre biçimlendirmektedir. Dolayısıyla dil, onu konuşan milletin yaşama biçiminin, en geniş anlamda kültürünün, dünya görüşünün, tarih boyunca geçirdiği çeşitli evrelerin ve başka toplumlarla

kurduğu ilişkilerin yansıtıcısıdır (Aksan, 2003). Bu anlamda dil hem bir kültür unsurudur hem de o kültürün en önemli bayraktardır.

Dil, bir milletin anlaşma vasıtası olduğu gibi aynı zamanda bir kültür taşıyıcısı ve aktarıcısıdır (Özbay, 2002). Öyle ki bir anlaşma vasıtası olarak dil, geçmişten günümüze varlığını sürdüren her milletin de bir zaman tanığıdır. O halde kültürün temeli dil olduğuna göre bir milletin dil ile ifade ettiği sözlü ve yazılı her şey de kültür kavramına girmektedir (Kaplan, 2001). Dolayısıyla yabancı dil öğretimi de bir anlamda, bir milletin kültürünün de öğretimidir. Kültür; tarihi süreç içerisinde milletlerin, millet olma özelliği kazanma süreci kapsamında yarattıkları tüm maddi ve manevi değerlerdir. Öyle ki Ziya Gökalp (1976) Fransızca “culture” ya da bizdeki kullanımıyla “kültür” kelimesini, iki farklı anlamda yorumlamaktadır: “Hars” ve “Tehzib”. Ziya Gökalp “hars” kelimesinin halkın ananelerinden, teamüllerinden, örflerinden, edebiyatından, lisanından, musikisinden, ahlâkından ve iktisadî ürünlerinden ibaret olduğunu belirtirken, “tehzib” kelimesini ise medeniyet kavramını oluşturan milletlerin müşterek sosyal hayatlarının bir yansıması olarak değerlendirmiştir.

Tarihte köklü kültürleriyle büyük medeniyetler kuran birçok millete ve dile rastlamak mümkündür. Yeryüzünde öyle diller vardır ki yüzyıllar boyu sanat, edebiyat, düşün ve teknik alanlarında pek çok ürün vermişler ve bu alanlara büyük katkılarda bulunmuşlardır. Fransızca, İngilizce, Almanca, İtalyanca, İspanyolca, Rusça gibi bu niteliği taşıyan dillere bu nedenle “kültür dili” denmektedir (Aksan, 2003). Türk dili de kökeni, söz varlığındaki zenginliği ve konuşulan coğrafyalardaki yaygınlığı nedeniyle bir kültür dilidir. Türk dili köken olarak çok eskilere dayanmasına karşın, yabancı dil olarak öğretimi açısından oldukça yenidir. Bu nedenle büyük bir kültürel zenginliğe sahip Türk dilinin, yabancı dil olarak öğretiminde mutlaka kültürel öğelere yer verilmelidir. Öyle ki yabancı dil öğretiminde kültürel unsurlarından yararlanmak, dil öğretiminin verimliliğini ve kalıcılığını oldukça artıracaktır. O halde yabancılara Türkçe öğretirken kültür unsurlarına yer vererek onların dilin içine girmelerini sağlamak, sosyal ilişkilere yer vermek ve öğrendiklerini sıkça tekrarlatmak gerekir (Barın, 1994). Aksi durumda yabancı dil olarak Türkçe öğretimi, sağlıklı bir şekilde gerçekleştirilemez.

Günümüzde, küreselleşmenin etkisiyle birlikte ülkelerin uluslararası alanda kurdukları yakın etkileşimlerinin bir sonucu olarak bireylerin ana dillerinin yanında bir, hatta iki yabancı dil öğrenmeleri bir gereklilik halini almıştır. Öyle ki günümüzde bir yabancı dil bilmek sıradan bir durum iken birden çok yabancı dil bilmek her alanda tercih sebebidir (Kuşçu, 2017). Hatta çiftçisinden sanayicisine, eğitimcisinden akademisyenine toplumun her katmanından insan dünya ile bütünleşmek, diğer ülkelerdeki insanlarla etkileşim içerisine girmek, bilgi ve tecrübe transferi gerçekleştirmek istemektedir (Göçer, 2009). İşte bu yoğun iletişim ve etkileşim isteği, öteki kültürleri de tanımayı bir tür zorunluluk haline getirmiştir. Çünkü her dil, farklı bir kültüre açılan bir kapı gibidir.

Dünya; zaman, mekân ve fiziksel özelliklerle ilgili tüm sınırlılıkları ortadan kaldırarak her türlü öğrenme becerisine ulaşmayı kolaylaştıran ve 21.yüzyıl becerilerini nitelikli bir şekilde bireylere kazandırmaya çalışan küresel bir dijital toplum olma yolunda ilerlemektedir. Bu nedenle eğitim sistemleri; bir öğretmenin tek başına öğrenciye dikte ettiği bir eğitim süreci yerine, bireyselleştirilmiş yani her bireyin öğrenme düzeyine göre uyarlanabilen eğitim sistemlerine ve ortamlarına dönüştürülmek zorundadır. Değişen ve gelişen teknoloji ile eğitim ortamları, çok ortamlı ve teknolojik öğretim alanlarına dönüşmüştür. Sınıf içinde ne kadar çok bu araçlara yer verilirse, öğrencilerin güdülenme düzeylerinin de o kadar artacağı belirtilmektedir (Demirel, 2007). Öyle ki görsel ve işitsel öğelerle zenginleşen eğitim ortamlarında, yabancı dil öğretimi daha kolay bir şekilde gerçekleşmektedir. Yapılan araştırmalar, görsel ve işitsel materyallerin yabancı dil öğretiminde ve hedef dilin kültürünü tanıtmada çok önemli bir araç olduğunu göstermektedir. Çünkü bireyler okuduklarının %10'unu, işittiklerinin %20'sini, gördüklerinin %30'unu hem görüp hem işittiklerinin %50'sini, söylediklerinin %70'ini ve yapıp söylediklerinin ise %90'ını hatırlamaktadırlar (Yalın, 2007).

Dil öğretiminde kullanılan ders kitapları ve diğer yazılı materyaller, hedef dilin kültürel özelliklerini öğrencilere kazandırma açısından oldukça sınırlı kalmaktadır. Ancak dil öğretiminde kullanılan görsel ve işitsel materyaller, sınırlı düzeyde kalan kültür kazandırma faaliyetini etkili bir şekilde gerçekleştirmektedir. Öyle ki görsel ve işitsel materyaller, yalnızca kültür öğretiminde ve tanıtımında etkili bir araç değildir. Ayrıca yabancı dil öğrenen öğrencilerin konuşma, dinleme, okuma, anlama ve dil bilgisi becerilerini de geliştirmede önemli katkılar sağlamaktadır. Çünkü işitsel ve görsel araçların yabancı dil öğretiminde etkin olarak kullanıldığı ve dil öğrencilerine bütün temel dil becerilerinin geliştirilmesinde son derece faydalı olduğu bilinen bir gerçektir (İşcan, 2016). O halde animasyon filmleri; soyut kavramların somutlaştırılmasında, derse karşı ilginin artırılmasında ve anlamayı hızlandırmada önemli bir materyal olabilir (Yılmaz & Talas, 2015).

Araştırma; "Evliya Çelebi: Ölümsüzlük Suyu" adlı animasyon filmi, yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde bir öğretim materyali olarak kullanılabilir mi?" sorusu kapsamında oluşturulmuştur. Bu amaçla "Evliya Çelebi: Ölümsüzlük Suyu" adlı animasyon filmi, özellikle dil öğretiminde oldukça önem arz eden söz varlığı boyutuyla analiz edilerek değerlendirilmiştir. Çünkü Aksan'a göre (2015) söz varlığı yalnızca dilin sözcüklerini değil deyimlerini, kalıplaşmış sözlerini, atasözlerini, terimlerini ve çeşitli anlatım kalıplarını kapsayan bir bütündür. Bu bağlamda araştırmanın amacı; söz varlığı açısından "Evliya Çelebi: Ölümsüzlük Suyu" adlı animasyon filminin, yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde bir öğretim materyali olarak kullanılıp kullanılmayacağını tespit etmektir. Öyle ki her animasyon filmi, özellikle söz varlığı açısından (argo sözcüklerin çokluğu, sesletimden kaynaklanan yanlış öğrenmelere sebebiyet verme, yanlış kelime telaffuzları, kültürel, dini veya sosyal farklılıklara saygı duyma gibi) dil öğretiminde öğretim materyali olarak kullanılmaya uygun değildir.

Yöntem

Araştırmada, yazılı veya görsel belgelerin veri kaynağı olarak sistematik bir şekilde incelenmesinde nitel araştırma yöntemlerinden “doküman analizi” yöntemi benimsenmiştir.

Yapılan alanyazın taramasında; “dil”, “ana dili”, “kültür”, “dil öğretimi”, “animasyon filmlerinin eğitime ve dil öğretimine etkisi” ve “yabancı dil olarak Türkçe öğretimi” konularını içeren çok sayıda elektronik makaleye, yayımlanmamış yüksek lisans ve doktora tezine ve basılı kaynaklara ulaşılmıştır. Atıf yapılan eserlere ise kaynakça bölümünde yer verilmiştir.

Evren-örneklem

Araştırmanın evreni, Türkçe animasyon filmleridir. Araştırmanın örneklemini ise “Evliya Çelebi: Ölümsüzlük Suyu” adlı animasyon filmi oluşturmaktadır. Bu animasyon filminin örneklem olarak seçilme nedenleri hem yetişkinlerin hem de çocukların rahatlıkla izleyebileceği Türkiye’nin ilk 3D’li animasyon filmi olması; yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kültürel birer öge olarak Galata Kulesi, Sultanahmet, Eminönü, Karaköy, İstanbul Boğazı ve Ortaköy Camisi gibi İstanbul’un ve Türkiye’nin önemli, bilindik ve tarihi mekânlarının yer aldığı sahneleri içermesi; Haluk Bilginer, Cengiz Küçükayvaz, Ahmet Kural, Murat Cemcir, Nurseli İdiz, Engin Alkan ve Sevinç Erbulak gibi pek çok başarılı sanatçının bu filmde seslendirme yapması; konusu itibarıyla ilgi çekici olması (Anı Bera: Ölümsüzlük Suyu Efsanesi); başkahramanının Türk ve dünya tarihine damgasını vurmuş olan ünlü Türk seyyahı Evliya Çelebi olması (2011 yılı UNESCO tarafından “Evliya Çelebi Yılı” olarak kabul edilmiştir) ve söz varlığı açısından oldukça zengin bir animasyon filmi (günlük ifadeler, söz öbekleri, atasözleri, deyimler, terim anlamlı sözcükler gibi) olmasıdır.

Veri toplama araçları ve analizi

Veri toplamak için araştırma konusu hakkında yazılı veya görsel materyallerin çözümlenmesini içeren “doküman incelemesi” tekniği kullanılmıştır. Araştırma, tek bir doküman (Evliya Çelebi: Ölümsüzlük Suyu filmi) üzerine amaçlı örneklem yöntemi kullanılarak oluşturulmuştur. Bu kapsamda filmin her sahnesi titizlikle incelenerek bu sahnelerdeki kelime varlığı, yabancı dil olarak Türkçe öğretimi kapsamında analiz edilerek değerlendirilmiştir.

Bulgular ve yorum

Animasyon film sektörü, günümüzde bilim ve teknoloji alanında yaşanan gelişmeler sayesinde dünyanın en hızlı büyüyen sektörlerinden birisi haline gelmiştir. Bu kapsamda ABD, Kanada, Avrupa ve bazı Uzak Doğu ülkelerine büyük ekonomik katkılar sağlayan animasyon film sektörü, Türkiye’de de hızla gelişmeye başlamıştır (BEBKA, 2018). Bu gelişimin en önemli mihenk taşlarından biri de “Evliya Çelebi: Ölümsüzlük Suyu” adlı animasyon filmidir.

“Fetih 1453” filminin görsel efekt süpervizörü Serkan Zelzele’nin yönetmenliğini yaptığı “Evliya Çelebi: Ölümsüzlük Suyu”; Kültür ve Turizm Bakanlığı, Başbakanlık Tanıtma Fonu ve Eurimages’dan aldığı destekle Türkiye’nin ilk 3D animasyon filmi olma sıfatıyla önemli bir misyonu üstlenmiştir. 2014 yılında sinemalarda vizyona giren ve yaklaşık olarak 75 dakikalık bir süreye sahip olan film, macera ve eğlence yönü ağır basan bir animasyon olarak dikkat çekmektedir. Bunun yanı sıra “Evliya Çelebi-Ölümsüzlük Suyu” adlı animasyon filminde birçok değerli tiyatro ve sinema sanatçısı ile çalışılmıştır. Her biri alanında uzman olan 2019 yılında “Uluslararası Emmy En İyi Erkek Oyuncu” ödülüne layık görülen ve birçok animasyon filminde seslendirme sanatçısı olarak görev yapmış (Buz Devri gibi) “Haluk Bilginer”; birçok dizi ve sinema filminde rol almış “Nurseli İdiz”; 2017 yılında “Yılın Yıldızları” ödülleri “En Beğenilen Erkek Sinema Oyuncusu” ödülüne layık görülen ve birçok sinema ve dizi filminde başarıyla görev alan “Ahmet Kural” ve “Murat Cemcir” ve Türkiye’de seslendirme sanatçılığında önde gelen isimlerden olan “Cengiz Küçükayvaz”, “Evliya Çelebi: Ölümsüzlük Suyu” animasyon filminde görev almışlardır. Ayrıca “Evliya Çelebi: Ölümsüzlük Suyu” adlı animasyon filmi, zengin bir kahraman kadrosuna da sahiptir. Öyle ki önemli bir tarihi şahsiyet olan ve “Seyahatname” adlı eseriyle Avrupa, Batı Asya ve Mısır gezilerini etraflıca anlatan seyyah “Evliya Çelebi”; Evliya Çelebi’nin baş düşmanı kötü kalpli “Kraliçe”; Kraliçe’nin en büyük yardımcısı “Vezir”; suçluların en büyük düşmanı “Komiser Kemal”; Komiser Kemal’in annesi ve babası “Babaanne” ve “Dede”; Komiser Kemal’in yeğeni “Can”; muhabir “Suna”; kameraman “Cingöz”; hayvan karakterler (Karga Kamil, Karga Hakkı, Karga Fahrettin, Kaz Wingo, Serçe) ve Kraliçenin klonlanmış adamları “Doliler” animasyon filminin başlıca karakterleridir.

Dünyanın her yerini görebilecek kadar uzun yaşamak isteyen Evliya Çelebi’nin, Nil Nehri’nden başlayarak İstanbul’a kadar uzanan hikâyesini konu alan “Evliya Çelebi: Ölümsüzlük Suyu” adlı animasyon filminde, 17. yüzyılda ölümsüzlük suyunu içen Evliya Çelebi ile kötü kalpli Kraliçe’nin amansız mücadelesine yer verilmektedir. Öyle ki Evliya Çelebi, kötü kalpli Kraliçe ile mücadele ederken zehirlenir ve uzun bir uykuya dalar. Dört yüz yıl sonra gözlerini günümüz İstanbul’unda açan Evliya Çelebi, üzerine dökülen ölümsüzlük suyuyla yarı ölümsüz olan ve böylece dört yüz yıl boyunca hayatta kalabilen kötü kalpli Kraliçe ile mücadelesini sürdürür.

Filmde, tarihimizin ve kültür hayatımızın önemli şahsiyetlerinden biri olan Evliya Çelebi, başkahraman olarak gösterilmektedir. Evliya Çelebi’nin dünyayı dolaşma isteğinin sıklıkla işlendiği filmde, Evliya Çelebi’nin “Seyahatnâme” adlı eserinden de bahsedilmektedir. Bu nedenle yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi açısından Türk tarihine ve kültürüne ait önemli bir şahsiyetin başkahraman olarak filmde yer alması, hayatı ve eseri hakkında yer yer kesitler verilmesi (Evliya Çelebi’nin peşindeki adamlardan kaçmak için Galata Kulesinden atlaması gibi), bu animasyon filminin yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde bir eğitim materyali olarak kullanılabilceğini göstermektedir.

Filmin iki boyutlu animasyonla yapılan jenerik bölümü, nispeten güzel bir çalışma olarak göze çarparken filmde gösterilen İstanbul'un üç boyutlu modellemesi ise oldukça başarılı bir şekilde sunulmaktadır. Öyle ki İstanbul'un güzide tarihi ve kültürel değerleri olan Gülhane Parkı (Hasbahçe), Galata Kulesi, Sultanahmet Cami, İstanbul Boğazı, Eminönü, Karaköy gibi pek çok yer başarıyla modellenmiştir. Bu durum, yabancı dil olarak Türkçe öğrenmeye çalışan öğrencilerde Türkiye'nin tarihi ve kültür hayatı hakkında bir ilgi ve merak uyandıracaktır.

Bir dönem Yunus Emre Enstitüsü Başkanlığı da yapmış olan Prof. Dr. Hayati Develi, "Evliya Çelebi: Ölümsüzlük Suyu" adlı animasyon filminde senaryo danışmanı olarak görev yapmıştır. Bu nedenle animasyon filminin senaryosu, tarihi gerçeklikleri ön plana alarak oluşturulmuştur. Bu bağlamda filmde; Mısır'daki İskenderiye kenti ve Nil Nehri ile İstanbul'daki tarihi Galata Kulesi, Sultanahmet Meydanı, İstanbul Boğazı, Gülhane Parkı (Hasbahçe), Tarihi Surlar ve Kız Kulesi gibi tarihi mekânlar kullanılmıştır. Ayrıca animasyon filminde "İskenderiye Kütüphanesindeki Büyük Yangın", "17. Yüzyıl Denizcilik Haritası (Akdeniz Deniz Haritası)", "Ölümsüzlük Suyu Efsanesi (Ab-ı Hayat)", "Klonlanan Koyun Dolly'nin Hikâyesi", "Evliya Çelebi'nin Ünlü Eseri Seyahatname", "Ankara Simidi ve Ankara'nın Güzide Yerleri (Kızılay Meydanı, Gölbaşı ve Mogan Gölü)", "Bol Köpüklü Türk Kahvesi" ve "Türk Hava Yolları'nın Promosyon Yüzü: Kaz Wingo" gibi tarihi, kültürel ve son dönem popüler öğelere de yer verilmiştir.

"Evliya Çelebi: Ölümsüzlük Suyu" adlı animasyon filmi; filmin seslendirmelerini yapan Haluk Bilginer, Cengiz Küçükayvaz, Nurseli İdiz, Murat Cemcir, Ahmet Kural gibi usta sanatçılarla ve Türkçe alt yazı seçeneğiyle yabancı öğrencilerin Türkçe öğrenirken yaşadıkları en büyük zorluklardan biri olan sesletim sorununu gidermek konusunda da oldukça yararlı olacaktır.

"Evliya Çelebi-Ölümsüzlük Suyu" adlı animasyon filminde en çok dikkat çeken şeylerden biri de filmde kullanılan bazı deyimlerin Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğünde hiç yer almamasıdır. Örneğin; "açlık başına vurmak", "anadan babadan ayrı kalmak", "başına aklar düşmek", "başına gelmeyen kalmamak", "didik didik etmek", "içi kıpır kıpır olmak", "iyi iş çıkarmak", "kafası çalışmak", "kurban olmak", "merak etmek", "yaptıklarını bir bir saymak" ve "yerden bitme" deyimlerine Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğünde hiç yer verilmemiştir. Ayrıca "Evliya Çelebi: Ölümsüzlük Suyu" animasyon filminde sadece bir tane atasözüne yer verilmiştir: "Su uyur, düşman uyumaz".

Tablo 1. Animasyon filminde geçen bazı söz öbekleri ve günlük ifadeler

Abiciğim (Ağabeyciğim)	Çok şükür, sonunda kavuştuk	Kendine dikkat et
Acele et-Allah rahatlık versin	Daldın evladım	Keyfimi bozma
Adamcağız	Derdin benimle	Kılına zarar gelsin
Aferin	Dünyayı başına yıkarım	Kuzu kuzu gelmek
Afiyet olsun	Dünya kazan biz kepçe	Mızızlanma
Ağzı, yüzü kanamak	Elalem, ellerine sağlık	Misafir ağırlamak
Akıl alır gibi değil	Emanet etmek	Misafir olmak
Akşam yemeği	Estağfurullah	Pamuk eller
Aman yarabbi	Evlat	Pardon, bir dakika
Aman efendim kimler gelmiş	Eyvahlar olsun	Perişan olmak
Amanın bu ne?	Gözümün nuru	Su küçüğün
Avans vermek	Gözünü seveyim	Şüpheye hacet yok
Başımın belaları	Hay Allah	Tanrı misafiri
Bunu iyi belle	Her yerde gözü olmak	Tebrik/teşekkür ederim
Buram buram kokmak	Irgalamaz	Vay be!
Buyurun Efendim	İçiniz rahat olsun	Zahmet vermemek
Cancağızım	İkinci Vakti	Ziyade olsun

Tablo 1’de görüldüğü üzere; “Evliya Çelebi-Ölümsüzlük Suyu” adlı animasyon filminde günlük kullanımda sıkça rastlanan Türkçe dil ifadelerine ve söz öbeklerine fazlaca yer verilmiştir. Örneğin; “Allah rahatlık versin”, “aferin”, “afiyet olsun”, “Tanrı misafiri”, “tebrik ederim”, “çok şükür”, “estağfurullah”, “eyvahlar olsun”, “gözümün nuru”, “gözünü seveyim”, “teşekkür ederim”, “kendine dikkat et”, “misafir olmak”, “ziyade olsun”, “hay Allah”, “aman yarabbi”, “başımın belaları”, “buyurun efendim”, “içiniz rahat olsun”, “akıl alır gibi değil”, “kılına zarar gelsin”, “şüpheye hacet yok”, “abiciğim”, “aman efendim kimler gelmiş”, “zahmet vermemek”, “sonunda kavuştuk” ve “ellerine sağlık” gibi Türkiye’de günlük hayatta insanların sıkça kullandıkları ifadelerle yer verilmesi, bir dil öğretim materyali olarak Evliya Çelebi: Ölümsüzlük Suyu” adlı animasyon filminin yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılabileceğini göstermektedir. Tablo 2’de görüldüğü gibi, “Evliya Çelebi: Ölümsüzlük Suyu” adlı animasyon filminde birçok hayvan ismi geçmektedir. Animasyon filminde geçen hayvan isimlerini incelediğimizde “martı”, “timsah” ve “bülbül” hariç olmak üzere diğer tüm hayvan isimlerinin Türkçe kökenli olduğu görülmektedir. Bu durumun yabancı dil olarak Türkçe öğrenen kişilerde bir öğrenme merakı oluşturacağı aşikârdır.

Tablo 2. Animasyon filminde geçen hayvan isimleri ve kökenleri

Hayvan isimleri	Sözcüklerin kökeni
Bülbül	Farsça
Fil	Arapça
Güvercin	Türkçe
Karga	Türkçe
Kartal	Türkçe
Kaz	Türkçe
Martı	İtalyanca
Ördek	Türkçe
Sazan	Türkçe
Serçe	Türkçe
Timsah	Arapça
Yılan	Türkçe

“Evliya Çelebi: Ölümsüzlük Suyu” adlı animasyon filminde “minik serçe” gibi çocuk şarkılarına ve çeşitli hayvan karakterlerine yer verilmiştir. (Kargalar: Hakkı Abi ve Kâmil, Minik Serçe, Bingo gibi) Ayrıca animasyon filminde bu karakterlerin karşılıklı konuşmaları ve mücadeleleri, nispeten eğlenceli bir biçimde izleyicilere aktarılmıştır.

Tablo 3’de görüldüğü gibi, “Evliya Çelebi: Ölümsüzlük Suyu” adlı animasyon filminde günlük hayatta sıkça kullanılan argo ifadeler yer verilmiştir. Bilindiği gibi yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin gündelik hayatta kullanılan dili anlamaları için Türk dilinin argo ifadeleri hakkında bilgi sahibi olmaları da gerekmektedir. Çünkü argo hakkında bilgi sahibi olmak, iletişim kurmayı kolaylaştırabilir (Aydın, 2016). Bu nedenle animasyon filminde kullanılan argo ifadelerin yabancı dil olarak Türkçe öğretimine sağlayacağı katkı büyüktür.

Tablo 3. Animasyon filminde geçen argo ifadeler

Sersem	Hırlı mı hırsız mı?
Kıllanmaya başlamak	Gagamız kıldan ince
Atara atar, gidere gider.	Hapse tıkmak
Kimsenin gakinı gukunu çekemem	Haklamak
Ulan Kamil, Ulen	Kedi fare kovalamacası
Elin adamı	Tıpış tıpış gelmek
Yerim Fahrettin Abisini	Yamuk yapmak
Patlatalım simidi	Kanka
Bizim çöplüğümüz	Antin kuntin
Çöplenmek	Tıkır tıkır işlemek
Akıllı ol, kardeşim	Ziyafet yalan olur
Ayarlamak	Kuşa bulaşma
Tarihin tozlu sayfalarına gömmek	Bır bır konuşmak

Tablo 4’te görüldüğü üzere, “Evliya Çelebi: Ölümsüzlük Suyu” adlı animasyon filminde birçok terim anlamlı sözcüğe yer verilmiştir. Küresel anlamda çoğu ortak olan terim anlamlı sözcükler, yabancı dil olarak Türkçe öğrenen kişilerin günlük hayattan yapacakları çağrışımlarla Türkçe öğrenme motivasyonlarını yükseltecektir. Ayrıca filmde, kurgulanmış bir tarihi olaydan yola çıkılarak (Mısır’da Nil nehrinin dibinde ölümsüzlük suyunu arayan ve elindeki haritayla suya ulaşan Evliya Çelebi’nin hikâyesi) ölümsüzlük suyu sebebiyle günümüz dünyasında gözlerini açan Evliya Çelebi, çağımızın teknolojilerine de yoğun bir şekilde maruz kalmaktadır. (Cep Telefonu, Tablet Bilgisayar, İnternet, Kamera, Motosiklet, Helikopter, Televizyon, Denizaltı gibi) Bu durum yani animasyon filminin güncel gerçekliklerle olan yakınlığı, yabancı dil olarak Türkçe öğrencilerin animasyon filmine karşı ilgi ve merakının azalmasını engelleyecektir.

Tablo 4. Animasyon filminde geçen terimler ve ilgili bilim dalı

Terimler	İlgili bilim dalı
Anaerobik	Biyoloji
Asit	Kimya
Basınç	Fizik
Beyin	Tıp, Biyoloji
Bilgisayar	Bilişim, Teknoloji
Denizaltı	Teknoloji
Enfeksiyon	Tıp, Biyoloji
Genetik	Tıp, Biyoloji
GPS	Bilişim, Teknoloji
İnternet	Bilişim, Teknoloji
Kamera	Bilişim, Teknoloji
Klonlama (Doli)	Tıp, Biyoloji
Motosiklet	Teknoloji
Nanoteknoloji	Kimya
Nötralize	Kimya
Organizma	Biyoloji
Reaksiyon	Kimya
Sıcaklık	Kimya
Sinir Sistemi	Tıp, Biyoloji
Sistem	Bilişim, Teknoloji
Sürüm	Bilişim, Teknoloji
Tablet bilgisayar	Bilişim, Teknoloji
Yazılım	Bilişim, Teknoloji
Zehir	Kimya

“Evliya Çelebi-Ölümsüzlük Suyu” adlı animasyon filminde birçok yabancı kökenli kelime de kullanılmıştır. Örneğin; “akıl”, “alem”, “alim”, “baki”, “dava”, “dünya”, “emanet”, “esas”, “estağfurullah”, “eşya”, “evlat”, “fazilet”, “garip”, “gayet”, “gazap”, “haber”, “hacet”, “harita”, “hikaye”, “icat”, “imdat”, “insan”, “intikal”, “kader”, “kısmet”, “kıyafet”, “kurban”, “lokma”, “marifet”, “merak”, “nefes”, “nehir”, “reşit”, “rezil”, “sabah”, “sabi”, “sahil”, “sadık”, “seyyah”, “simit”, “tahlil”, “tehlike”, “vakit”, “vezir”, “zerre” ve “ziyafet” gibi Arapça sözcüklere; “biçare”, “cam”, “canavar”, “efsane”, “kağıt”, “küstah”, “laf”, “nam”, “para”, “pencere”, “zehir” gibi Farsça sözcüklere; “anaerobik”, “arkeoloji”, “arşiv”, “avans”, “asit”, “enfeksiyon”, “flaş”, “hipnotize”, “kamera”, “klinik”, “normal”, “organizma”, “pardon”, “plan”, “proje”, “reaksiyon”, “sembol”, “sistem”, “spesifik”, “şifre”, “teknoloji”, “trafik” gibi Fransızca sözcüklere; “fabrika” ve “iskele” gibi İtalyanca sözcüklere; “klon” ve “nanoteknoloji” gibi İngilizce sözcüklere; “genetik” gibi Almanca sözcüğe; “kraliçe” gibi Sırpça sözcüğe ve “küfe” gibi Rumca sözcüğe yer verilmiştir. Ama bu kelimelerin büyük kısmı Arapça ve Farsça kökenli olup Osmanlı Devleti zamanında çok uluslu ve çok kültürlü bir devlet yapısına sahip olmanın getirmiş olduğu bir durumdur. Yüzyıllardır kullanılan bu kelimeler, Türkçeye uyarlanmış bir şekilde dilimize ayrı bir zenginlik katmaktadır. Ama yine de bu kelimelerin öz Türkçe karşılıklarının kullanılması, yabancı dil olarak Türkçe öğrenen bireylerin iyi düzeyde Türkçe öğrenebilme becerisine olumlu katkılarda bulunacaktır.

Sonuç ve tartışma

- “Evliya Çelebi: Ölümsüzlük Suyu” adlı animasyon filminde; günlük kullanımda sıkça rastlanan ve kullanılan Türkçe dil ifadelerine, söz öbeklerine, argo sözcüklere, atasözüne, deyimlere, terim anlamlı sözcüklere ve farklı dil kökenine sahip hayvan isimlerine fazlaca yer verilmiştir. Ayrıca animasyon filminde çok sayıda yabancı kökenli (Arapça, Farsça, Fransızca, İngilizce, İtalyanca, Rumca ve Sırpça) kelime de kullanılmıştır. Bu durum her ne kadar olumsuz gözükse de çok uluslu ve çok kültürlü Osmanlı Devleti’nden kalan bir miras ve dil zenginliğidir. Ancak bu sözcüklerin yerine öz Türkçe karşılıklarının kullanılması daha doğru olacaktır.
- Görsel ve işitsel araçların yabancı dil eğitiminde kullanılması, öğrenmeyi daha verimli bir hale getirebilmektedir. Bu bağlamda görsel araçlar sözcüklerin, cümlelerin ve kavramların anlaşılabilirliğini de artırmaktadır. Öyle ki işitsel araçlar, dil alışkanlığı ve tekrar alıştırmalarının yapılmasına yardımcı olmaktadır. O halde “Evliya Çelebi: Ölümsüzlük Suyu” adlı animasyon filmi, sahip olduğu zengin söz varlığı ile yabancı dil olarak Türkçe öğretimindeki öğretim materyal eksikliğini büyük ölçüde kapatacak işitsel ve görsel bir araçtır.
- Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde yabancı öğrencilerin karşılaştıkları zorluklardan biri, sözcüklerin sesletimiyle ilgilidir. Örneğin; ana dili Arapça olan biri, kendi dilinde “ö” sesi bulunmadığından “ö” sesini çıkarmakta zorluk yaşamaktadır (Karababa, 2009). Oysaki animasyonlardaki seslendirmeler sayesinde öğrencilerin sesletimle ilgili hataları düzeltilebilmektedir. Ayrıca Türkçe öğrenen yabancı öğrencilerin yaşadıkları bir diğer problem de alfabeden kaynaklanmaktadır (Açık, 2008). Öyle ki Türkçe öğrenmeye çalışan ve Kiril ve Arap alfabelerini kullanan yabancı öğrencilerin sıkıntı yaşadıkları bilinmektedir. Bu kapsamda animasyon filmleri, Türkçe seslendirmeye ek olarak Türkçe alt yazılı olarak oluşturulduğunda yabancı öğrencilerin alfabeden kaynaklanan hataları da büyük ölçüde giderilebilecektir. O halde “Evliya Çelebi: Ölümsüzlük Suyu” adlı animasyon filmi, Türkçe alt yazı seçeneği ve usta seslendirme sanatçıları barındırması nedeniyle, yabancı öğrencilerin Türkçe öğrenirken yaşadıkları sesletimden ve alfabeden kaynaklı sorunları büyük ölçüde giderecektir.
- “Evliya Çelebi: Ölümsüzlük Suyu” adlı animasyon filmi, Türk tarihi ve kültürünün birçok unsuruna yer vermesi sebebiyle (Evliya Çelebi, Seyahatname, Galata Kulesi, Sultanahmet, Eminönü, Karaköy, İstanbul Boğazı ve Ortaköy Camisi gibi İstanbul’un ve Türkiye’nin önemli, bilindik, tarihi ve kültürel mekânlarının yer aldığı sahneler, bol köpüklü Türk kahvesi, Ankara simidi vb.) yabancı öğrencilere oldukça faydalı olabilecek bir görsel ve işitsel dil öğretim materyalidir.

- “Evliya Çelebi: Ölümsüzlük Suyu” adlı animasyon filmi, CEFR (2013) C1 seviyesi dinleme/izleme becerisinin “Televizyon Yayınlarını ve Filmleri Anlama” basamağında belirtilen “Sinema filmlerini, özensiz günlük dil ya da argo ve birçok deyim içerse de anlayabilir” yeterliliği kapsamında içerdiği zengin söz varlığı açısından C1 ve üstü dil seviyesi için uygundur. Çünkü animasyon filminde Türkçe dil ifadelerine, söz öbeklerine, argo sözcüklere, atasözüne, deyimlere, terim anlamlı sözcüklere ve farklı dil kökenine sahip hayvan isimlerine fazlaca yer verilmiştir. Ancak animasyon filminin bazı sahnelerinden alıntı yapılarak diğer seviyeler için de (A1-A2-B1-B2) uygun ders etkinlikleri planlamak mümkün görünmektedir.
- Türkçe animasyon filmlerinin derslerde kullanılması öğrencilerde; Türkçeye karşı dil hassasiyetinin kazanılması, dinleme ve konuşma becerilerinin gelişmesi, bilgi dağarcığının ve kültürel birikimin artması ve Türkçe öğrenmeye daha istekli olmaları gibi birçok faydalı nitelik kazandıracaktır.

Öneriler

- Seçilecek animasyon filmi, öğrencilerin dil seviyelerine ve eğitim amacına uygun olmalıdır.
- Animasyon filmlerinin alt yazılı ya da alt yazısız olarak izletilmesi, öğrencilerin seviyelerine göre tercih edilmelidir.
- Animasyon filminin içeriği, önceden mutlaka kontrol edilmelidir ve animasyon filmi öğrencilerin kültürleri, inançları ve yaşam tarzları dikkate alınarak seçilmelidir.
- Animasyon filmi ile ilgili olarak film izleme öncesinde, sırasında ve sonrasında ders etkinlikleri planlanabilir.
- Animasyon filmi, günlük konuşma dilinin tüm özelliklerini içinde barındırmalıdır ve argo kelimeler ile şive ve ağız özelliklerinin bu konuşmalarda fazlaca yer almamasına dikkat edilmelidir.

Bilgi

Bu makale 27-30 Ekim 2021 tarihleri arasında Antalya’da gerçekleştirilen Uluslararası Pegem Eğitim Kongresi’nde (IPCEDU 2021) sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

Kaynakça

Açık, F. (2008). *Türkiye’de yabancılara Türkçe öğretilirken karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri.*

Uluslararası Türkçe Eğitimi ve Öğretimi Sempozyumu, KKTC: Gazimagusa.

- Aksan, D. (2003). *Türkçenin gücü*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aksan, D. (2015). *Türkçenin sözcüğü*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aydın, Y. (2016). Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilerin argoya ilişkin görüşleri. *Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 5 (11), 9-18.
- Banguoğlu, T. (1990). *Türkçenin grameri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basım Evi.
- Barın, E. (1994). Yabancılar Türkçenin öğretimi metodu. *A.Ü. Tömer Dil Dergisi*, (17), 53-56.
- BEBKA. (2018). *Animasyon sektörü raporu*. T.C. Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı (Bebka) Eskişehir Yatırım Destek Ofisi: Eskişehir.
- Büyükkantarcıoğlu, N. (2003). *Anaçev (Anadolu Çağdaş Eğitim Vakfı) Cumhuriyetimizin 80.Yılında Türkçemiz*. Ankara: ATO (Ankara Ticaret Odası) Yayınları.
- CEFR (2013). *Diller için Avrupa ortak öneriler çerçevesi (Öğrenim, öğretim ve değerlendirme)*. Almanya: Frankfurt Printed.
- Chomsky, N. (1965). *Aspects of the theory of syntax*. USA: The MIT Press.
- Demirel, Ö. (1999). *İlköğretim okullarında yabancı dil öğretimi*. İstanbul: MEB.
- Demirel, Ö. (2007). *Öğretme sanatı*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Göçer, A. (2009). Türkiye’de Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen lise öğrencilerinin hedef dile karşı tutumlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish Volume*, 4(8), 1335-1350.
- Gökalp, Z. (1976). *Türkçülüğün esasları*. İstanbul: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Heidegger, M. (1998). *Pathmarks*. Ed. William Mcneill Cambridge University Press: UK.
- İşcan, A. (2016). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kültür aktarım aracı olarak filmlerden yararlanma. *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi [TAED]*, 58, 437-452.
- Kaplan, M. (2001). *Kültür ve dil*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Karababa, Z. C. C. (2009). Yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi ve karşılaşılan sorunlar. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences*, 42(2), 265-277.
- Kuşçu, E. (2017). Yabancı dil öğretimi ve öğreniminde görsel ve işitsel araçları kullanmanın önemi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5 (43), 213-224.
- Özbay, M. (2002). Kültür aktarımı açısından Türkçe öğretimi. *Türk Dili Dergisi*. 602, 112-120.
- Türk Dil Kurumu (2022). *Güncel Türkçe sözlük*. Erişim adresi: <https://sozluk.gov.tr/>.

University of Washington (2022). Erişim adresi:

<https://www.washington.edu/news/2013/01/02/while-in-womb-babies-begin-learning-language-from-their-mothers/>.

Yalın, H. D. (2007). *Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme*. Ankara: Nobel Yayınları.

Yılmaz, F. & Talas, Y. (2015). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde materyal olarak animasyon kullanımı ve önemi. *International Journal of Languages Education and Teaching*, Mannheim–Germany, 3 (1), 114-127.